

Berislav BERIĆ i Dušan MIŠKOV

PREGLED ISTORIJSKOG RAZVOJA AKUŠERSTVA I GINEKOLOGIJE
U NOVOM SADU (1748—1963)

Naša istorijska nauka ne raspolaže do sada sigurnim podacima o postojanju bilo kakvih zdravstvenih ili zdravstveno-karitativnih ustanova na teritoriji današnjeg Novog Sada i njegove okoline do kraja XVII veka. Tursku vladavinu nije preživela ni jedna takva ustanova na teritoriji Novog Sada. Područje Novog Sada osvojeno je od Turaka decembra 1687., a Petrovaradin januara 1688. god. Na prostoru Novog Sada nije tada postojalo nikakvo veće naselje. Već 1689. god. kardinal Leopold Kolonič osniva u Petrovaradinu vojnu bolnicu za lečenje brojnih ranjenih i obolelih vojnika.⁴ God. 1694. tadašnji „Novi Sad”, ustvari mala naselja „Ratzen Statt” i „Groatendörffle”, odnosno „Fischerdorf” imaju samo 32 kuće sa dvadeset zanatlijskih i 12 graničarskih domaćinstava.³² Po Ejduheljiju, naselje „Suburbium Petrovaradiniense” ili „Rascianica civitas trans Danubium situata” ili „Račka varoš prekodunavska”, već 1698. god. ima oko 400 srpskih kuća, nešto graničarskih, komorskih i ukupno 215 graničara sa njihovim porodicama, rođacima i prijateljima.¹⁶ Posle karlovačkog mira (1699) mesto postaje graničarsko naselje „Die Petervardiner Schanz” (Wasser Schanz, Schanzel), koje se razvija na mestu gde se danas nalazi Novi Sad, već tada veoma živo trgovačko, zanatlijsko i graničarsko mesto kroz koje prolaze mnogi karavani sa istoka na zapad i obrnuto. Pod zaštitom Petrovaradinske tvrđave, koja se naglo izgrađuje i koja će docnije postati jedna od najznačajnijih fortifikacija u Ugarskoj, Šanac je podeljen na komorski i graničarski deo^{36 42 43}. Njega nisu mimoišle epidemije 1702. i 1717. U to vreme (1702) dolazi do osnivanja Vojne granice, te je 1710. god. izdat tzv. „Pestpatent”, koji je ustvari prvi sanitetski zakon koji je važio i u Šancu. God. 1713. car Karlo VI (1712—1740) ustanovljava „Prestpolizei” tj. organizuje prvu službu za borbu protiv kuge i ostalih zaraza^{1 2 3 4 38 39}.

Bližih podataka o zdravstvenom osoblju u Šancu iz toga doba nema, a ukoliko nešto i postoji to je veoma malo i nepovezano. Nedostatak sačuvanih arhiva čini da se ne može pratiti ni kretanje broja tadašnjeg zdravstvenog osoblja u službi Šanca, niti zdravstvene mere koje su tada preduzimane. Prvi zabeleženi podatak o zdravstvenom radniku postoji iz 1698. Prvi zdravstveni radnik koji se uopšte spominje u Šancu bio je Janko Mihelić, hirurg. Verovatno je bio u vojnoj službi, te je obezbeđivao zdravstveno i vojnike i građane^{4 21}. Šanac 1702 god. dobija prve škole, a 1708. god. i pravoslavnu Bačku episkopiju^{32 34}. Posle Rakocijevog ustanka (1708—1711) ponovo se organizuju 1712. god. Bačka, a 1717. god. Bodroška županija, pod koju spada Šanac, koji tada ima 655 poreskih glava^{16 38}. U njemu se održavaju dve županijske skupštine (1717. i 1718)

i jedan Srpski crkveni sabor 1722. god. koji izabira Mojsija Petrovića za beogradsko-karlovačkog mitropolita.^{36 42 43} Dolaskom Mojsija Petrovića, nastaje novi zamah u kulturnom i zdravstvenom uzdizanju stanovništva. Za razvoj akušerstva, kako u Novom Sadu, tako i u Vojvodini značajan je podatak koji omogućava bolje razumevanje stanja stanovništva u tom vremenu i u tom prostoru, a u pogledu pomoći ženama u porođaju. Južni krajevi Ugarske bili su posle osvajanja od Turaka veoma retko naseljeni. Sanitet je imao zadatak da posebnu pažnju poklanja preventivskim marama, a među koje se ubrajalo i stvaranje babičkog kadra, koga praktično tada uopšte nije bilo sve do četrdesetih godina XVIII veka. Porođilje su mogle, kako navodi K. Popov³⁷, da očekuju jedino pomoć od neke prijateljski raspoložene susetke, a veoma često su se porađale i bez ičije pomoći. Da bi se ovakvo teško stanje žena bar donekle olakšalo, 1723. god. austrijska vojna administracija Srbije uputila je dopis mitropolitu beogradsko-karlovačkom, pod čiju crkvenu jurisdikciju je spadala i Bačka episkopija, a time i Šanac, u kome ga moli da on preko sveštenstva nastoji da „iskoreni štetni običaj srpskih žena da se krijući porađaju po žbunju, u šumama, poljima i zabačenim stajicama, što često ima rdavih posledica kako za porođaj tako i za rođeno dete”^{36 37}. Sem toga je vojna administracija preko svojih službenika objavila „da svaka porođilja mora obavestiti muža i žene iz porodice i susetstva da joj budu u pomoći pri porođaju, a žene koje to ne učine i lica koja ne budu vodila dovoljno brige o rađanju svoje dece biće najstrožije kažnjena.” Iste godine je Mojsije Petrović pisao svojim vernicima u vezi sa ovim raspisom, preko sveštenika koji su ovo njegovo pismo čitali po svim crkvama cele mitropolije, pa verovatno i u Šancu, „zaradi porođenija žen i davlenija decah”, kao i protiv drugih „hrđavih običaja”.^{4 36}

U Petrovaradinu se tada spominje oko 1720. god. i štabski lekar dr Johanes Leopold Payer, koji je prvi lekar koji se spominje na širem području Šanca. Naselje Šanac doživljava 1724. veliki požar, koji ga potpuno uništava i zbog čega opada i broj stanovnika u Šancu. God. 1730. Šanac dobija i svoju prvu, tzv. Visarionovu bolnicu (pravoslavni špitalj nosocomium), sagrađenu u blizini Nikolajevske crkve, koja je iste godine i podignuta, a 1740. god. i prvu apoteku.^{4 16 42} God. 1748. naselje Šanac postaje slobodan kraljevski grad Novi Sad, koji od tada to ime i zvanično stalno nosi^{13 15}. Ova 1748 god. je i početak razvoja akušerstva i ginekologije u Novom Sadu. Postoji podatak da je novosadski Magistrat od 24. aprila 1748. do 15. avgusta 1749 (kada je dala ostavku na službu) plaćao babicu Mariju Streit i to ukupno 25 forinti i 50 krajcara. To je ujedno i prvi do sada nađeni podatak o postojanju babice u Šancu, iako nije isključeno da ih je možda bilo i ranije⁴², kao na pr. u Somboru 1743³⁷. April 1748. god. je ustvari početak razvoja akušerstva u kontinuitetu u Novom Sadu, pošto grad nikada više neće ostati bez babičke, a kasnije i lekarske pomoći u trudnoći i porođaju. Naslednica Marije Streit bila je kasnija dugogodišnja novosadska babica Ana-Marija Rezek (1749-1788) koja je bila „državno ispitana” (statlich geprüft), a inače je bila neškolorvana. U tom periodu (1749-1762) rade u Novom Sadu još i babice Mila Gavrić (ispitana 1787) i Anastazija Stojanović „koja je govorila turski, srpski, grčki i ciganski, a bila je iz Trnova kraj Carigrada”. God. 1749. pominje se prvi gradski hirurđ Andreas

Löb, koji je bio i gradski fizik. Novi Sad se dalje razvija na zdravstvenom polju tako da se 1754. god. osniva i Katolička bolnica (Hospital Neoplan-tense Romano Catholicorum). God. 1760. dolazi u Novi Sad i prvi lekar sa stalnim boravkom u njemu dr Jovan Apostolović^{17 42}, koji postaje 1763. god. gradski fizik. Te godine Komora izdaje naredbu da se „pogodi ispitana babica, a da se ostale žene ne pripuštaju porođiljama”. Ubrzo potom Magistrat grada Novog Sada, septembra 1766. god.^{4 16 21 22 35 38 39 42} pismeno odgovara Namesničkom veću u Požunu na njegov dopis da grad godišnje iz svoje blagajne plaća samo jednu babicu, koja ima više pomoćnica, ali da se ne plaća ni jedan lekar, niti hirurđ. God. 1770. u mnogome je veoma značajna za čitav razvoj zdravstva na teritoriji tadašnje Ugarske. Te godine se donosi poznati, za celu zemlju važeći zakon „Generale normativum in re sanitatis” po kome su, između ostalog, babice morale polagati ispit („biti ispitane”) od strane magistra opstetricije ili gradskog fizika.^{1 2 3} U ovom periodu i u Novom Sadu babička se služba bolje organizuje ili bolje rečeno stabilizuje se, između ostalog i nizom zakonskih regulativa^{21 22 26 43}. God. 1780. javljaju se masovno venerične bolesti, prvenstveno sifilis, koji dovodi, kako se navodi između ostalog „do pomora novorođenčadi i pobacivanja dece”. Namesničko veće 1786. god. izdaje naredbu kojom se određuje redovno slanje izveštaja o stanju zdravlja stanovništva, posebno o broju trudnica, broju novorođenih, o veneričnim bolestima, kao i o broju otpuštenih iz bolnice. Novi Sad tada već ima devet babica, sve preko pedeset godina, udovice, kakav je tada i bio običaj, koje su prema izveštaju gradskog fizika dr Ignatius Romualdus Ambro de Adamotz-a, bile uglavnom sve nepismene. To su bile Ana Mihailova, Anđelija Obradova, Ana Jovica, Simeona Čizmić, Marija Petrović, Anastazija Stojanović, Marta Radić, Anđelija Janjić i Jelena Lazarević^{38 26 42}. Sledeće 1788. god. dolazi naredba Namesničkog veća o obaveznom školovanju tj. pohađanju škola za babice i o polaganju ispita za babičko zvanje na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Pešti u smislu naredbe iz 1771. god. Pri tome se tražilo da u vremenu do 1815. god. ove nepismene babice „bar malo pišu i čitaju na svom slavenskom jeziku” („Tales slavicos mulieres quae legere aut scribere aliquantum suo idiomate sciunt . . . pro cursu obstetricio lingua slavica excipiendo admit-tendandas forte”). Međutim, još pre ove naredbe Novi Sad je imao prvu diplomiranu, školovanu babicu. To je bila Anna-Maria Moriczin, koja je diplomirala u Školi za babice Medicinskog fakulteta Univerziteta u Pešti 1787. god. (R. Jeremić). Posle nje su u Novom Sadu bile i babice Anna Maherbaherin (1788), Maria Kalhamerin (1788) i Katharina Graberin (1792), ali one nisu bile diplomirane. Prema podacima Vase Stajića, prve babice našeg porekla koje su dobile diplomu Medicinskog fakulteta u Pešti, javile su se kasnije: Ana Obadić (diploma iz 1824), Katarina Sečujac udata Mundžić (diploma iz 1835), Ana Petrović (diploma iz 1839), Ana Radonjić (diploma iz 1839) i Sofija Kovačević (diploma iz 1842)^{42 43}. Da bi se unapredilo i na neki način „propagiralo” učenje babičlika, Namesničko veće u Budimu 1788. god. odobrilo je putne troškove babicama „ako putuju u druga mesta, gradove ili županije radi posla”, da bi se na taj način smanjili njihovi troškovi.⁴²

Grad, koji se stalno razvija, raste i ekonomski jača, preko svojih predstavnika u Magistratu pokazuje i dalje želju da poboljša zdravstvenu

zaštitu svojih stanovnika, ovoga puta i u domenu zaštite u trudnoći i porođaju. Međutim, ne nailazi uvek na razumevanje kod viših vlasti. Marta 1789. god. vladin komesar von Bafo, iz Temišvara obaveštava gradski Magistrat da viša vlast ne može odobriti želju građana da se postavi i druga babica sa 50 forinti godišnje plate. Obrazloženje je bilo „zaduženost grada te zbog toga njegovo nepovoljno imovno stanje, kao i vanredne potrebe u (tadašnja) ratna vremena”. Međutim, građani Novog Sada se nisu pomirili sa tim pa, istina kasnije 1817. god., u izveštaju o zdravstvenim prilikama u gradu gradski fizik, dr Nestor Mandić, izveštava u odeljku „De statu personali” da grad ima i dve plaćene babice^{42 43}.

Na prelomu stoleća, decembra 1800. god., u Novom Sadu je objavljena odluka Namesničkog veća u Budimu da kandidati hirurgije, farmacije, obstetricije i veterinarstva, ako ne mogu duže vremena da slušaju predavanja na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Pešti, mogu kod „privatnih korepetitora” ovlašćenih od najviših vlasti, slušati tečaj od tri meseca za koji će plaćati taksu, a onda da mogu pristupiti javnom ispitu. Te „privatne prelekcije” održavane su 4 puta godišnje i to januara, aprila, jula i oktobra. Kandidati koji bi završili na Medicinskom fakultetu, redovno slušajući ili „putem prelekcija”, ovu posebnu izobrazbu iz oblasti obstetricije, a koji su bili ili hirurzi ili diplomirani lekari dobijali su titulu „Artis obstetriciae magister”. Prema do sada raspoloživim podacima u Novom Sadu su prvi magistri obstetricije bili hirurzi — nelekari i to Dimitrije Saračević od 1837. god. gradski hirurg, magistar obstetricije i veterinar, rodom iz Srbobrana, sa diplomom izdatom u Beču maja 1831. god. Drugi je Franja Peak rodom iz Sombora, hirurg, magistar obstetricije i magistar farmacije, veterinar, gradski hirurg u Novom Sadu od 1893. god., a diploma mu je izdata u Pešti januara 1835. god. Izgleda da posle njih nije bilo više nelekara, magistara obstetricije. Prvi lekar u Novom Sadu koji je imao diplomu magistra obstetricije bio je dr Aleksandar D. Koda, rođen 1817. god. u Novom Sadu, gde je završio gimnaziju 1831. god. On je putem novosadskog Magistrata 1841. god. publikovao dve svoje diplome sa Medicinskog fakulteta u Beču: diplomu doktora celokupne medicine (maja 1841) i diplomu magistra obstetricije (jula 1841). Kasnije je radio kao lekar u Temišvaru^{17 42}. God. 1837. pojava prvog hirurga-nelekara magistra obstetricije, a naročito god. 1841. pojava prvog lekara magistra obstetricije, mogu se smatrati izuzetno značajnim datumima obstetricije i ginekologije u Novom Sadu, kao uostalom i pojava prve babice uopšte — 1748⁴², a pogotovo pojava prve diplomirane-školovane babice 1788²⁶. To su bili jedna vrsta postupnih miljkaza u ovome, ne uvek lakom razvoju akušerstva i ginekologije u Novom Sadu, dugom jedno stoleće (1748-1848), kada je burna 1848. god. u velikoj meri izmenila celokupnu fizionomiju grada Novog Sada i privremeno zaustavila njegov, do tada, brz napredak i razvoj. Grad je tada imao skoro 18 000 stanovnika. U tome periodu od sto godina, ne samo prosperitet grada, kako u ekonomskom, kulturnom i zdravstvenom pogledu, pokazuju napredak, nego se javljaju i mogućnosti da se i u samom gradu nabave, kupe, tada savremene naučne-medicinske knjige. Tako god. 1790. vlasnik prve novosadske knjižare Emanuel Janković („Buchhandlung auf dem Plaze in dem Eckhause 1129”) nudi i objavljuje popis knjiga koje se mogu naći u njegovoj knjižari²⁷. Među mnogim

naslovima medicinskih knjiga nalaze se i sedam sledećih naslova na nemačkom iz oblasti obstetricije: *Hirrel H.E.*: „Lesebuch für das Frauenzimmer über die Hebammenkunst”, Zürich, 1784; *Hamilton A.*: „Hebammenkunst”, Leipzig, 1782; *Hagen J. P.*: „Praktische Geburtshilfe”, Berlin, 1781; *Murfina E. L.*: „Abhandlung von den Schwangern Gebärenden u l Wöchnerinen”, Berlin, 1786 *Plenk J. J.*: „Geburtshilfe”, Wien, 1766; *Steidelle R.*: „Verhaltensregeln für Schwangere, Gebärende und Kinderbetterinen”, Wien, 1787; *Steidelle R.*: „Lehrbuch von dem unvermeidlichen Gebrauch der Instrumente in der Geburtshilfe”, Wien, 1785.^{12 14 27}

U drugoj polovini XVIII veka u Novom Sadu, korišćena su i dva uputstva za žene iz popularne medicinske literature i to: „Povivalnija Bapka” od Erazmusa, na ruskom jeziku (uputstvo za trudnice)⁴², i „Magaviselèsère rendmutatò regulàk” (Uputstvo za majke i trudnice), prevedeno sa nemačkog od dr Gelley Mihály Rafaelusa, županijskog fizika u Somboru, štampane u Požunu.³⁰ U početku XIX veka iz higijene braka prva publikacija je od G. Zaharijević „Zercalo supruženstva to est Plytarha Heronea slovo o dolžnosti supruženstva”. S. Elinskago na prosti Grečeski Dialekt prenešeno: na Slaveno-Serbski žeprevedeno. V. Budim Grad Pismeni Kraljevskago Vseučilica Vengerskago, 1808.²³

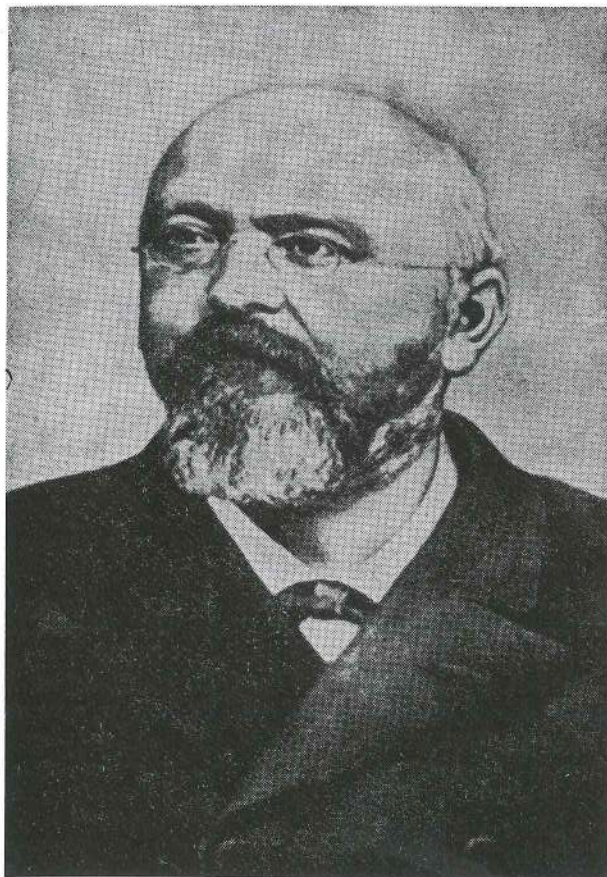
U toku Bune 1849. god. za vreme bombardovanja Novog Sada sa Petrovaradinske tvrđave, pored mnoštva zgrada koje su u Novom Sadu razrušene i zapaljene, porušena je i potpuno uništena Katolička, dok je Pravoslavna tzv. Visarionova bolnica opustošena i opljačkana. S obzirom da je u toku ratnih događaja uništena Katolička, svi bolesnici smešteni su u Pravoslavnu bolnicu⁴². Novi Sad je skoro sav porušen i ima oko 6 000 stanovnika. God. 1851. u gradu se nalazi samo jedna babica, ali već iduće 1852. god. situacija se popravlja i grad ima već 2 gradske babice pored 4 privatne. Uprava Vojvodine svojim dopisom iz Temišvara 1854. god. izražava želju da se Katolička i Pravoslavna bolnica definitivno sjeđine. Predstavništvo grada Novog Sada je 1856. god. odlučilo da podigne varošku bolnicu na mestu starog groblja pored kapele Sv. Roka^{42 43}. U međuvremenu, do podizanja ove bolnice grad je osnovao 1859. god. „malu gradsku bolnicu” („Städtische Spital”). Uporedo sa ovom „malom gradskom”, tzv. „Menratovom bolnicom” i dalje, sve do 1870. god. postojala je i „Visarionova” bolnica, koja je sada imala karakter nekonfesionalne gradske bolnice koju je grad izdržavao.^{4 42 43}

Šezdesetih godina prošlog veka od značaja je navesti da u Novom Sadu počinju da rade i dve babice, direktne učenice I. F. Semmelweiss-a. Naime, od 1864. god. u Novom Sadu rade Ana Stojković i Ana Koller koje su 1861. god. završile Školu za babice u Pešti, kojom je tada rukovodio i lično predavao. I. F. Semmelweis. Iste godine u gradu počinje da radi i babica Sofija Paić, koja je^{7 8} završila babičku školu u Ljubljani. Nekoliko godina kasnije, 1870. god. pet babica u novosadskoj „Zastavi”, zajednički daju oglas objavljujući da su počele sa radom u gradu i navodeći pri tom i to da su „jedna pravoslavna, dve katolkinje, jedna evangeliskinja i jedna jevrejka”¹⁹. Grad tih sedamdesetih godina ima dve plaćene gradske babice i još dvanaest privatnih, raznih narodnosti i veroispovesti. Ana Stojković, dugogodišnja gradska babica bila je i značajni socijalno-medicinski radnik. Kao član dobrotvorne zadruge Srpkinja učestvovala je u organizovanju prikupljanja pomoći za Srpski crveni krst

godine 1877. god. Umrula je 1882. god. i u nekrologu u „Zastavi” i u „Braniku” nabrojana je njena značajna društvena delatnost¹⁹.

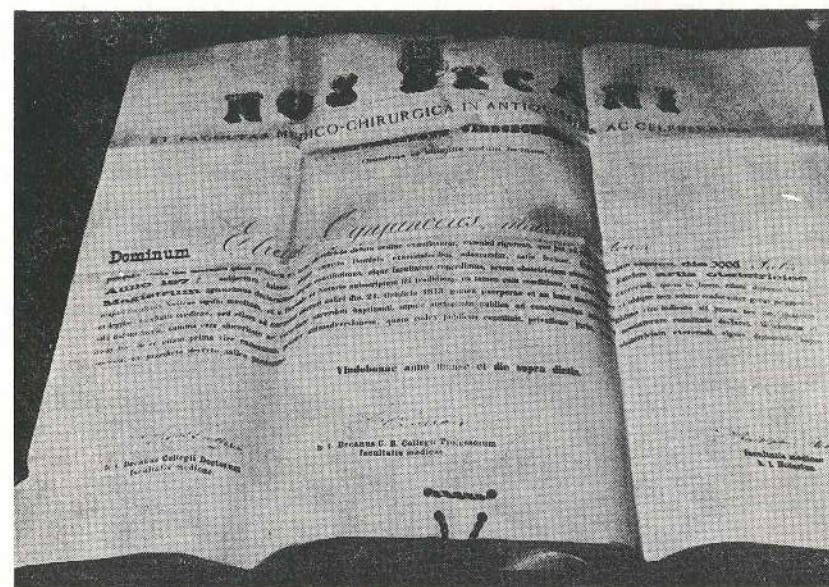
Odbor za pripremu predloga o preustrojtstvu grada Novog Sada izgrađuje 1878. god. tekst predloga statuta Slobodne kraljevske varoši Novog Sada. Nekoliko paragrafa odnosi se i na zdravstvo pa se spominju i babice. Tako na primer u članu 17. navodi se da gradska babica ima godišnju platu 120 forinti, a u članu 91. da se varoško sanitetsko osoblje sastoji od dva lekara fizika, jednog ranara i jedne babice⁴³.

Nova gradska bolnica („Velika varoška bolnica”) završena je 1873. god., a 1892. god. odlučeno je da se sazida i zgrada za zarazne bolesnike. U „Osnovnim pravilima opšte bolnice slobodne kraljevske varoši Ujvidéka” (1906) govori se da ta bolnica ima 160 postelja i da se sastoji iz dva glavna odeljenja u kojima su bolesnici odeljeni po polu: Odeljenje za ranarstvo i Odeljenje za unutrašnje lekarstvo u okviru koga, kako se navodi u članu 3. se smeštaju između ostalih i „oni koji boluju u babinjama od ženskih bolesti”, dok u članu 2. precizira se „deca na sisi mogu se primiti samo sa materom ili dojkinjama zajedno”³³. Veoma je značajan i

Slika br. 1. Dr Ilija Ognjanović — Abukazem

član 9. koji kaže: „Bolničku babicu odredi gradski načeonik između varoških babica, koja posle svakog porođaja dobija 5 kruna na teret bolničke blagajne. U slučaju nužde bolnički upravnik može upotrebiti i drugu babicu”. Ovaj podatak je važan jer pokazuje da su u bolnici u okviru Odeljenja za unutrašnje lekarstvo već tada vođeni porođaji uz babičku pomoć i to najverovatnije u poslednjim decenijama prošlog veka. U tome periodu, od svoga dolaska u Novi Sad 1872. god., pa do smrti 1900. god. delao je u gradu i poznati novosadski lekar i književnik dr Ilija Ognjanović-Abukazem (1845—1900), (slika br. 1), koji je takođe bio i magistar obstetricije sa diplomom bečkog Medicinskog fakulteta od 1872. god.^{22 32 42} (slika br. 2).

Slika br. 2. Diploma magistra opstetricije dr Ilije Ognjanovića — Abukazema

Značajno je zabeležiti da je jula 1879. god. novosadski lekar dr Svetozar Maksimović (1829—1888) podneo predlog Predstavništvu grada Novog Sada da od Ministarstva prosvete Ugarske zatraži osnivanje Državnog zavoda za osposobljavanje babica i za porodilje, tj. da osnuje babičku školu i porodilište u Novom Sadu, kao i da samo potpomogne osnivanje i izdržavanje takve ustanove^{4 42}. Tekst ovog predloga dr S. Maksimovića (original nismo mogli da pronađemo), kao i njegov sprovedni akt koji smo pronašli i prikazali 1975, glase:

„Slavno predstavništvo!

Svako je novorođeno dete velika dobit za državu i otadžbinu. Od toga kako se njegovo zdravlje u punom pupoljku — u porođaju sačuva, zavisi i dugovečnost njegova, a sa tim i celog budućeg čoveštva. Mane, predrasude i zloupotrebe pri porođaju umnožavaju umiranje u mladanom čoveštvu, pa se time osujećava i svaka nada na dug život mladih građana u našoj otadžbini.

Velike varoši naše otadžbine ne mogu se istina potužiti na iskusne lekare i babice, koje pri porođaju-tj. u onom času, koji rešava život ili smrt matere i deteta — znanjem i veštinom svojom opasnosti otklanjaju; no koliko ih se hiljada još i danas bez pomoći, same sebi ostavljene, samoukim ženama poveravaju i porođaju!

Istina, porođaj je u pravilnim prilikama lak, ali ima slučajeva, gde se i u tim pravilnim porođajima od babice i saveta zahteva; u toliko se pak više saveta zahteva oko nepravilnog porođaja, pri čemu samo izučena i ispitana babica može nepravilnost poznati i lekara za vremena u pomoć zaiskati.

Istina, zakon zabranjuje neizučenoj ženi pri porođaju usluge činiti; ali šta je vajde što zakon zabranjuje, kad izučenih i ispitanih babica malo imamo, koje bi se znale naći u pomoći svojim znanjem i veštinom ne samo za vreme porođaja, kad opasnost grozi, nego bi umele i za vreme trudnoće savetom svojim pogde koje predrasude i zloupotrebe otkloniti.

I naša vis. vlada, imajući to na umu, podigla je u poslednje vreme dva „Zavoda za izučavanje babica i za porođilje“ uvidevši da su takvi zavodi od preke potrebe, — i to u Požunu i u Vel. Varadu; neću ni da spominjem onaj treći, koji postoji u Pešti, još 1819. godine. Dakle naša domovina broji danas samo tri takva zavoda (dok ih u drugoj polovini naše države imade 20).

To mi je dalo povoda, te sam već izodavna počeo misliti, kako bi se mogao i ovde u Novom Sadu osnovati takav zavod za našu okolinu, gde bi se u prvom redu žene iz okoline lakim sredstvima na svom jeziku obučavale u babiluku, te bi tako izučene i savetom i delom s pravom mogle trudnim ženama i porođiljama pomagati; a s druge strane bi tu siromašne porođilje našle pribežište, da se besplatno pored vešte lekarske i babilčke pomoći porode i babine svoje sretno odleže; te bi se tako stalo na put silnom pobacivanju, izmetanju dece, pa i samom trovanju, što tako strašno u klici zatire naš svet, zbog čega je već mnoga žena i zatvora dopala (Jasno će nam po tome biti, što statistika pokazuje da naša domovina uopšte ništa ne napreduje u populaciji, i što mesto 20 imamo samo 16 procenata dece za školu). Držim dakle da nije od potrebe i dalje dokazivati važnost i valjanost ovako doista čovekoljubivog zavoda.

Za poslednjeg bavljenja moga u Budimpešti ja sam u toj stvari učinio i korake kod preuzvišenog gosp. ministra prosvete Trefora, koji je taj moj predlog saslušao i izrazio se, da je takav zavod doista od potrebe za naše krajeve, samo da slavno predstavništvo to preduzeće od svoje strane potpomogne.

Toga radi slobodan sam obratiti se sl. predstavništvu s molbom, da ovo u toj stvari inicijativu u svoje ruke preuzme i vis. ministarstvu prosvete svoju želju iskaže, da je takav „Zavod za izučavanje babica i za porođilje“ od preke potrebe za našu okolinu, te da zamoli vis. ministarstvo, da se takav državni zavod poput pomenutih zavoda u Požunu i Vel. Varadu podigne i ovde u Novom Sadu, i da je sl. predstavništvo voljno, tom zavodu od svoje strane u pomoć priteći. U Novom Sadu 20 julija 1879.

S poštovanjem
Sv. Maksimović”.

„Eck. 1879 julija 27
5179

Slavnom predstavništvu sl. kr. var. Novog Sada.

dr Svetozar Maksimović

Ponizno podnosi svoj predlog, da se u Novom Sadu osnuje „Zavod za izučavanje babica i za porođilje“ iz mesta i okoline; i moli da sl. predstavništvo inicijativu u svoje ruke uzme i taj predlog vis. ministarstvu prosvete podnese”.

Tekst odluke Magistrata po ovom zahtevu je bio:

„Broj 5149
879

Ovaj podnesak izdaje se Ekonomskom odboru da sporazumno sa Zdravstvenim odborom ovome podnese izveštaj o tome ako bi ovovaroško opštinstvo imalo da prinese za izdržavanje ovoga zavoda:

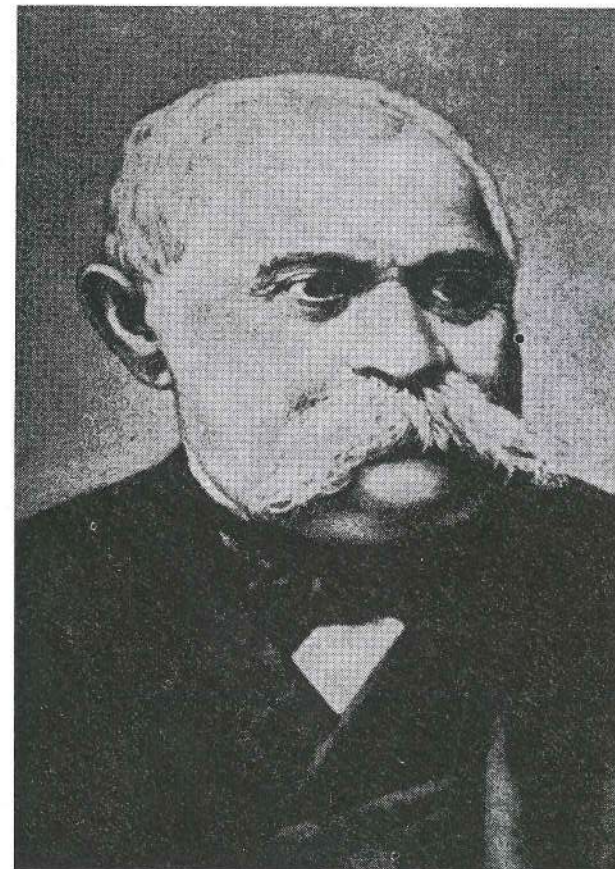
Iz sednice tog odbora sl. kr. var. N. Sada držane 29-og jula 1879.

Anton Šrajber
podbeležnik”

O daljoj sudbini ovog predloga nema podataka, ali je do osnivanja i Škole za babice i porođilista u Novom Sadu došlo mnogo kasnije, tj. Porođajnog odeljenja 1909., god., a Škole za babice 1945. god.

O tekstu predloga su pisali još i Vasa Stajić (1935. i 1951), i M. Protić (1968), te se nećemo na njemu zadržavati, ali integralni tekst zbog njegovog značaja za istoriju akušerstva ne samo Novog Sada nego i Vojvodine, a i Srbije u celosti navodimo.

U Novom Sadu se u drugoj polovini XIX veka javlja niz zdravstveno-vaspitanjskih publikacija. Tako se objavljuje i štampaju u Novom Sadu sledeće publikacije: Radivojević Lj. (slika br. 3): „Poučenijske kako se čuva

Slika br. 3. Dr Ljubomir Radivojević

i neguje zdravlje ženskinja i male dece." Za narod napisao dr član Obšestva ruskih vračeva u Moskvi. U Novom sadu, Platonova knjigopečatnija 1867. god.^{23 30} (slika br. 4). Drugo, popravljeno izdanje izašlo je u Novom Sadu 1879. god. u izdanju štamparije A. Pajevića.

ПОУЧЕНЬЕ
КАКО СЕ ЧУВА И НЕГУЈЕ
ЗДРАВЉЕ
ЖЕНСКИНЈА И МАЛЕ ДЕЦЕ.

За народ написао

Др. Лѣубомир Радивојевић,
член обшества Руских вачева у Москви.

У НОВОМЕ САДУ,

ПЛАТОНОВА КНИГОПЕЧАТНИЈА.

1867.

Slika br. 4. Tekst na prvoj strani knjige dr Ljubomira Radivojevića „Poučeniye kako se čuva i neguje zdravlje ženskinja i male dece”

Knjige za narod izdaje „Matica Srpska” iz zadužbine Petra Konjevića: „Trudna žena”, sveska 88. Za narod napisao dr Jovanović-Batut. Štampa Srpske Knjižare i Štamparije Braće M. Popovića u Novom Sadu, 1899, kao i sveska 89: „Porodilja”. Za narod napisao dr Jovanović-Batut. Štampa Srpske Knjižare i Štamparije Braće M. Popovića u Novom Sadu, 1899, a potom i „Žena treba da se ležečki porađa” u „Zdravlju”, 3. IV 1909,^{33 30}. Pored ovih publikacija postojale su u Novom Sadu i druge popularne publikacije iz oblasti čuvanja narodnog zdravlja štampane u Beogradu iz pera Batuta i njegovih saradnika.

Aprila 1907. god. Predstavništvo grada Novog Sada donelo je odluku da zida novu gradsku bolnicu, iza tadašnjeg Arteskog kupatila i Kalvarije. Bolnica je bila završena 1909. god. i izgrađena je po paviljonskom tipu. Imala je ukupno 400 postelja. Među ostalim odeljenjima imala je i Porođajno odeljenje, čiji je šef postao dr Aleksander-Šandor Šosberger

(1873-1944)⁶, istovremeno upravnik bolnice i šef Dermatovenerološkog odeljenja (slika br. 5). U vremenu od 1909-1914. god., kada je Porođajno odeljenje imalo oko 20 postelja i bilo smešteno u glavnoj zgradi bolnice („sa anđelima”), a ginekološke operacije se obavljale na Hirurškom ode-

Slika br. 5. Dr Aleksander Sosberger

ljenju, izvršen je u Novom Sadu i prvi carski rez od strane dr A. Šosbergera 1910. god. Prva abdomenska histerektomija urađena je u zajednici sa dr Ferdinandom Brezovskim, šefom hirurškog odeljenja 1912. god.⁴ U bolnici tada radi nekoliko bolničkih, a u gradu nekoliko gradskih i veći broj privatnih babica. God. 1910. izgrađuje se zgrada tzv. Jodne banje (prvi upravnik dr Vilmoš Wildt) i na taj način Novi Sad postaje između ostalog i centar za ginekološku balneoterapiju. Ubrzo potom 1912. god. u Novom Sadu, u štampariji Đ. Ivkovića, štampa se i prva monografija na srpskom jeziku iz oblasti ginekološke balneo- i dijeto terapije od dr Laze Nenadovića (kasnijeg profesora fizikalne medicine na Medicinskom fakultetu u Beogradu).³¹ Naslov knjige je: „Ženske bolesti. Nji-

hova suština uzroci i lečenje prirodnim sredstvima" (slika br. 6). Takva je bila situacija na polju akušerstva i ginekologije u kojoj je Novi Sad dočekao I svetski rat, odnosno Oslobođenje 1918. god.

239 4 114

74283
75679

ЖЕНСКЕ БОЛЕСТИ

(ЊИХОВА СУШТИНА, УЗРОЦИ И ЛЕЧЕЊЕ ПРИ-
РОДНИМ СРЕДСТВИМА)

од

Дра мед. Лазара Ненадовића,

лекара у Франценсбладу.

▽ ▽ ▽

Издање ЈОВАНА БУРИЧИЋА-БИОРЦА (РУМА).

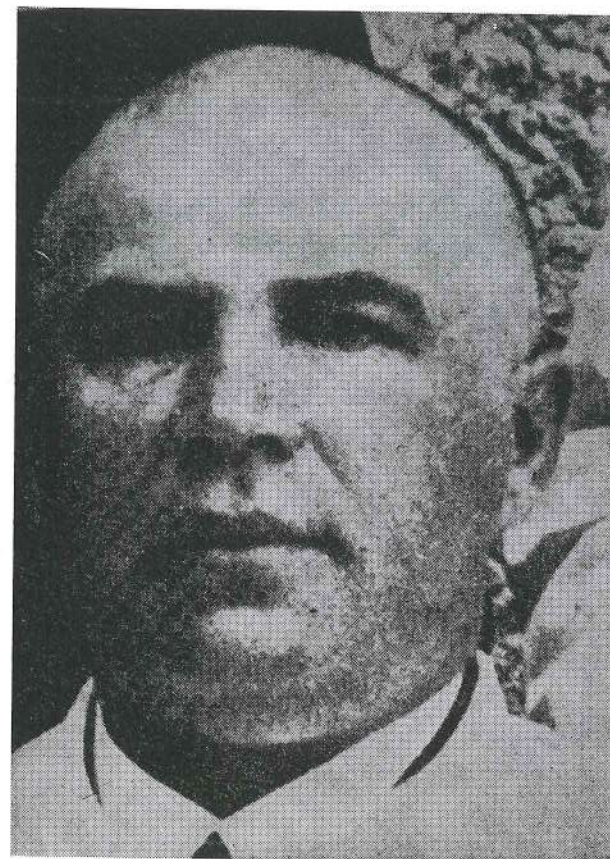

ШТАМПАРИЈА "БОРБА ИВКОВИЋА У НОВОМ САДУ
1912.

Slika br. 6. Tekst na prvoj strani knjige dr Lazara Nenadovića „Ženske bolesti“

Posle Oslobođenja, šef Ginekološko-porodajnog odeljenja postaje poznati novosadski lekar, nacionalni borac i radnik, narodni prosvetitelj dr Miladin Veličković — Svinjarev (1877—1929)⁵, koji vodi odeljenje od 1919. do svoje smrti 1929. godine (slika br. 7). On je 1925. objavio u Novom Sadu i prvi originalni udžbenik-monografiju od 502 strane na srpskom jeziku „Osnovi nauke o porođajima“ (slika br. 8), a i niz zdravstveno prosvetnih članaka i zdravstveno poučnih pozorišnih komada, stručnih članaka, zatim aktivno radi na borbi protiv raka. Takođe je bio i predsednik „Društva lekara iz Vojvodine“ (1924—1929). Posle njega za šefa 1930. god. dolazi dr Vojin Lazarević (1887—1953) (slika br. 9), koji vodi odeljenje do maja 1941. god.⁴), tj. do preuzimanja bolnice od okupatorskih vlasti. Dr Lazarević je bio pisac niza publikacija u našim i inostranim časopisima iz oblasti ginekologije, akušerstva i hirurgije. Odeljenje

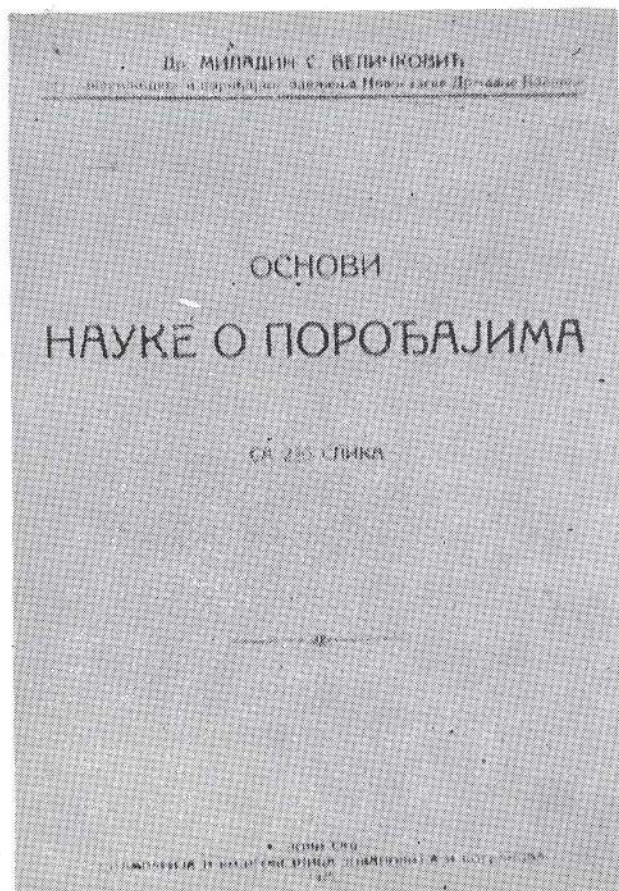
je raspolagalo sa 50 postelja, bez sopstvene operacione sale, pošto su operacije radene na Hirurškom odeljenju. Postelje za akušerske slučajeve bile su smeštene u prostorijama sadašnje Urološke klinike, septični gi-

Slika br. 7. Dr Milan Veličković — Svinjarev

nekološki slučajeve u prostorijama sadašnjeg Kliničkog laboratorijuma, dok su postelje za ostale ginekološke slučajeve bile smeštene u zgradi gde se sada nalazi Odeljenje za reanimaciju, tj. Neurohirurgiju, odn. Vaskularnu hirurgiju Hirurške klinike. Pored Ginekološko-porodajnog odeljenja bolnice, živa ginekološko-akušerska aktivnost (isto tako i operativna) između dva rata, odigrala se i po privatnim sanatorijumima u Novom Sadu u kojima rade kako bolnički, tako i privatni ginekolozi — akušeri.⁹ Ginekološko-akušerska delatnost je vršena u sanatorijima dr Ferdinanda Brežovskog (1920—1942), dr Nikole Mrvoša (1922—1931), dr Branka Ilića (1932—1948), dr Stanka Matanovića, kasnije dr Vladimira Jakovljevića (1931—1948), dr Slavka Uzelca (1929—1942), dr Aleksandra Šosbergera (1920—1942), dr Imre Benedeka (1926—1942), dr Dezidera

Kainera (1935-1942), kao i po privatnim ginekološko-akušerskim lekarskim ordinacijama u gradu. U gradu radi takode veći broj privatnih babcica koje porađaju ne samo u sanatorijima nego i po kućama. Izvestan

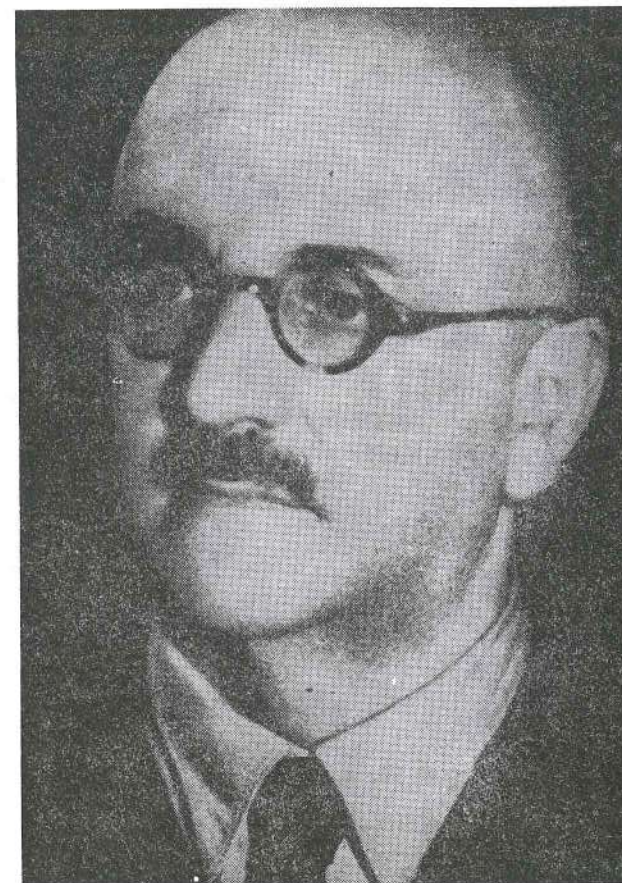

Slika br. 8. Tekst na prvoj strani knjige dr Miladina Veličkovića „Osnovi nauke o porodajima”.

broj, uglavnom manje obrazovanih žena u prigradskim i periferijskim naseljima, porađa se, međutim, još uvek bez stručne pomoći, ali taj broj nije veliki. Pored ginekologa koji rade u bolnici u periodu između dva rata (dr M. Veličković-Svinjarev, dr V. Lazarević, dr Z. Popović, dr O. Kordić i dr B. Nović) u gradu radi stalno ili povremeno niz ginekologa: dr A. Šozberger, dr Benedek, dr B. Ilić, dr D. Kainer, dr D. Lanji-Gombar, dr S. Ivančević, dr O. Kiš, dr N. Grujić. II svetski rat Novi Sad dočekuje sa desetak ginekologa, ali samo sa jednom javnom ginekološkom ambulantom Socijalnog osiguranja u kojoj radi jedan ginekolog, sa jednim malim Ginekološko-akušerskim odeljenjem u bolnici; sedam privatnih sanatorijuma sa neodređenim brojem postelja za potrebe akušerstva i

ginekologije, prvenstveno za solventne i imućne bolesnike, mnogobrojnim privatnim lekarskim ordinacijama, kao i mnogobrojnim privatnim babcicama.

Okupacija od 1941-1944. god. pogoršava značajno i inače ovu nepovoljnu situaciju. Niz lekara ginekologa-akušera biva odmah proteran,

Slika br. 9. Dr Vojin Lazarević

drugi odvedeni u zarobljeništvo i logore, a neki (Jevreji) gube pravo na rad kao lekari. Mnogi napuštaju službu tako da na Odeljenju rade samo tri lekara: dr Géza Kulitzky (1901-1972), šef dr E. Kőnczey (oba iz Budimpešte), i dr D. Davidović-Milovanov, a u gradu dr O. Kiš, dr B. Ilić, dr N. Grujić, dr B. Lanji-Gombar (do 1943) i dr S. Ivančević. Odeljenje je bilo smešteno u prizemlju i podrumu zgrade gde se sada nalazi Klinika za uho, grlo i nos, sa ukupno 30 postelja. Prva operacija po Schauta-i u N. Sadu izvršena je na ovom odeljenju 1942. god. od strane dr G. Kulitzky-a.

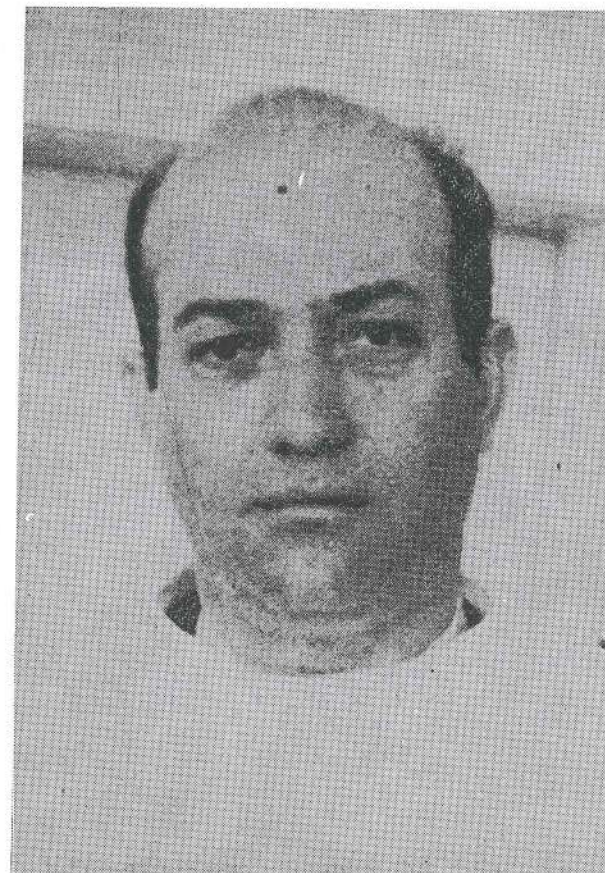
Pred oslobođenje grada lekari ginekolozi-akušeri koji su došli iz Mađarske napustili su bolnicu septembra 1944., god., a Odeljenje je preuzela dr Drenka Davidović-Milovanov (1907-1972) (slika br. 10) koja je Odeljenje vodila do jeseni 1945. god. Oslobođenje Novog Sada 23. oktobra 1944. god. Novi Sad je dočeka sa jedva nešto oko 40 000 stanovnika, sa malim ginekološko-akušerskim odeljenjem, sa 4 ginekologa-akušera u gradu, a u njega su ubrzo potom počeli stizati mnoštvo ranjenih boraca, naših i sovjetskih, prvenstveno naše III armije NOVJ.⁴

Slika br. 10. Dr Drenka Davidović — Milovanov

Po završetku rata oktobra 1945. za šefa Odeljenja dolazi dr Milenko Beriće (1899-1975) (slika 11) dotadanji šef odeljenja Gradske bolnice u Beogradu, koji vodi Odeljenje od početka 1947. god. U tom periodu Odeljenje se u celini grupiše u zgradi sadašnjeg Odeljenja za ortopediju i traumatologiju (koja je do 1944. god. bila prizemna zgrada) i na kojoj je tokom 1946. god. dozidan prvi sprat i operaciona sala. Odeljenje dobija prvu sopstvenu operacionu salu i postaje nastavna baza za prvu Školu

za babice u Vojvodini, koja je osnovana 1945. god. (upravnik dr M. B. Beriće)¹¹ Ova dvogodišnja škola za babice postojala je do školske 1950/51 i iz nje su izašle 4 generacije sa ukupno 116 diplomiranih babica. Na novoadaptisanom Odeljenju koje ima sada 70 postelja, pored šefa dr M.

Slika br. 11. Prim. dr Milenko Beriće

B. Beriće rade i: dr Đ. Cvejić, dr M. Štraser i dr D. Davidović-Milovanov. U gradu rade dr S. Ivančević i dr B. Ilić. Već u jesen 1945. god. počinje u Novom Sadu akcija na preventivnom radu na polju ginekologije i akušerstva. Septembra 1945. god. osniva se Odeljenje za zaštitu trudnica pri NOO Novog Sada koje novembra 1946. god. prerasta u Dispanzer za žene (šef dr S. Ivančević) (slika br. 12) jedan od prvih Dispanzera za žene u našoj zemlji.^{4 10}

God. 1947. na inicijativu AFŽ pokrenuta je u celoj zemlji široka akcija za otvaranje vanbolničkih porodilišta, pogotovo u onim seoskim i gradskim naseljima gde se većina žena poradala ili bez stručne pomoći,

ili gde nije bilo dovoljno bolničkih postelja (kakav je to tada bio slučaj u Novom Sadu). Zbog toga je u ul. Ljudevita Gaja br. 30 otvoreno Gradsko vanbolničko porodilište N. O. Novi Sad, sa 18—20 postelja i porođajnom salom, koje vodi dr S. Ivančević.¹⁰ Porodilište je radilo do 1951. god. kada je pretvoreno u „Materinski dom” (postojao do 1977), koji je tu ostao do 1962. god., kada je premešten u Željezničku ulicu br. 7, gde se od 1949. god. nalazi i Dispanzer za žene.

U vojnoj bolnici u Petrovaradinu od 1947. god. počinje da radi Ginekološka ambulanta (dr V. Jurišić) koja 1948. god. postaje Odsek pri Hirurškom odeljenju sa 5 postelja, koji je 1949. god. postao Kabinet (bez postelja) i tako dalje nastavio da radi.

Početkom 1947. god. šef Ginekološko-akušerskog odeljenja i upravnik Škole za babice postaje dr Đura Dekanić (1891—1977) (slika br. 13),

Slika br. 12. Dr Stojanka Ivančević

dotadanji šef odeljenja bolnice u Zrenjaninu, koji Odeljenje vodi do 1955. god. Odeljenje se prostorno proširuje 1952. god. pošto dobija zgradu u kojoj je sada Klinika za dermato-venerologiju Medicinskog fakulteta. Ti-

me broj postelja doseže skoro 120. Broj lekara se takođe povećava, pošto pored šefa, kao specijalisti rade još i dr V. Dekanić (koja 1951. uvodi metodu eksofolijativne citologije), zatim dr M. Kovačev (koji se 1957. god. prvi od tadašnjih novosadskih ginekologa-akušera habilitirao na Medicinskom fakultetu u Beogradu), dr M. Grunčić, kao i čitav niz mladih lekara. Time počinje proces kontinuiranoga izvođenja specijalističkog staža iz ginekologije i akušerstva na Odeljenju u Novom Sadu. Počinje se objavljivati veći broj stručnih, uglavnom kliničko-statističkih i kazuis-

Slika br. 13. Prim. dr Đura Dekanić

tičkih publikacija, ali i po koje vredno eksperimentno zapažanje, koje se publikuje uglavnom u našim, ali i u stranim stručnim časopisima. Od kraja 1949. god. uvedeno je posebno stalno dežurstvo lekara za Ginekološko-akušersko odeljenje, s obzirom da je do tada postojalo samo opšte bolničko lekarsko dežurstvo.⁴¹

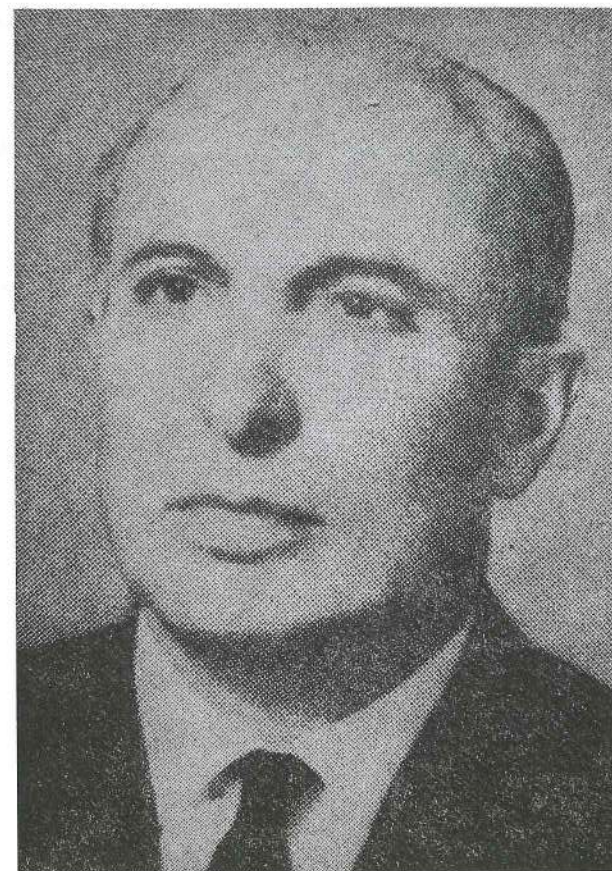
U gradu, maja 1948. god. prestali su sa radom još postojeći privatni sanatorijumi na osnovu zakonskih odredbi, a privatna lekarska praksa ginekologa-akušera bila je zakonski u celini dozvoljena do 1959. god. U okviru dispanzerske službe, Dom zdravlja je 1956. god. počeo da uvodi citološku dijagnostiku (dr S. Marinkov), a 1957. god. u okviru Dispanzera za žene počelo je da radi prvo Savetovalište za kontracepciju. Iste godine i u Petrovaradinu je otvoren Dispanzer za žene (dr Z. Nešić). Kadrovska specijalistička baza vanbolničke službe je ojačana (dr Ivančević, dr S. Mihaldžić, dr M. Grujić, dr M. Štraser, dr Z. Nešić, dr Lj. Rakić) u toku tih pedesetih godina, a isto tako je povećan i broj mladih lekara specijalista u Ginekološko-akušerskom odeljenju (dr S. Bolesnikov, dr M. Šarčević, dr N. Bregun, dr P. Drača), pored već starijih lekara specijalista dr Đ.

Slika br. 14. Prim. dr Zlatoje Popović

Cvejića, dr M. Kovačeva, dr N. Grunčića i dr M. Štrasera. Šef Odeljenja od 1955. god. je dr Zlatoje Popović (1897-1968) (slika br. 14), ranije šef Odeljenja u Sremskoj Mitrovici, koji vodi Odeljenje do 1960. god.

kada je penzionisan. Posle njegovog penzionisanja vršilac dužnosti šefa Odeljenja do 1962. god. je dr Đorđe Cvejić (1909-1977) (slika br. 15).

Slika br. 15. Prim. dr Đorđe Cvejić

God. 1960. predstavlja izuzetno značajnu godinu za celokupnu zdravstvenu službu ne samo Novog Sada nego i čitave SAP Vojvodine, pa prema tome i za ginekološko-akušersku službu Novog Sada, a posebno za odeljenja bolnice. Te godine osnovan je Medicinski fakultet Univerziteta u Novom Sadu.⁴¹ God. 1960. izabran je prvi nastavnik na katedri dr Berislav Beriće, docent na Medicinskom fakultetu u Sarajevu, koji je obavljao poslove u vezi sa organizacijom Katedre i pripremama za nastavu sve do izbora dr Slavka Đurišića (1911-1966), ranijeg šefa odeljenja u Prištini (slika br. 16), za vanrednog profesora i prvog šefa Katedre 1962., koji je iste godine izabran i za načelnika Ginekološko-akušerskog odeljenja. Krajem 1961. god. za asistente su izabrani dr N. Bregun i dr P. Drača, lekari specijalisti Odeljenja u Novom Sadu, kao i dr D. N. Popo-

vić, lekar specijalista Odeljenja u Zrenjaninu. Na taj način je u periodu od 1960—1962. god. od lekara koji su došli na Odeljenje 1961/62. godine (prof. dr S. Đurišić, doc. dr B. Beriće, dr D. N. Popović) i od lekara sa mnogim Odeljenja (dr N. Bregun, dr P. Drača), još pre početka nastave 1964/65, stvoreno jezgro Katedre za ginekologiju i akušerstvo Medicinskog fakulteta u Novom Sadu.

Slika br. 16. Prof. dr Slavko Đurišić

U okviru samog Odeljenja u kome su još 1955. god. formirani odelci, od 1961. god. počeo je da radi prvi Neonatološki odeljak u Novom Sadu koji je vodio pedijatar dr M. Velisavljev. U prostorijama nove zgrade specijalističke poliklinike, septembra 1961. god., Odeljenje je pored novih namenskih prostorija za polikliničko-ambulantnu službu dobilo i prostorije sa 4 postelje za tzv. „laku patologiju” u Stacionaru poliklinike. Odeljenje ukupno raspolaže tada sa 115 ginekoloških, 40 akušerskih i 56 neonatoloških postelja, u njemu radi 15 lekara, delom specijalista, a delom na specijalizaciji ginekologije i akušerstva. U tom periodu (1960—1963) na Odeljenju radi čitav niz specijalista pored v.d. šefa dr Đ. Cvejića, a kasnije prof. dr S. Đurišića, rade i dr M. Kovačev, doc. dr B. Beriće, dr R. Prudan-Đurišić, dr M. Štraser, dr N. Pavlović, dr D. N. Popović, dr N. Bregun-Dragić, dr P. Drača, dr D. Šuvaković, dr K. Gavanski i pedijatar dr M. Velisavljev, kao i brojni lekari na specijalizaciji. Na ovom mestu neophodno je da ostanu zabeležena i imena srednje-medicinskih radnika, glavnih medicinskih sestara, odnosno medicinskih tehničara do 1963. god. na Ginekološko-akušerskom odeljenju. Od sredine 20-tih godi-

na do 1941. god. glavna sestra tzv. nadzornica Bolnice bila je časna sestra Borgia, a od 1941—1947. god. dužnost nadzornih sestara Odeljenja vršile su zajedno babica M. Lampert i bolničarka A. Nanaši. Prva glavna babica Odeljenja bila je Cvetana Markov (1947—1949), a potom slede medicinske sestre M. Kosovac (1949/50), J. Tomić (1950), babice Z. Verežan (1950—1955), E. Dudarin (1955), M. Paikert (1955—1957), medicinski tehničar V. Stevančev (1957—1960), medicinska sestra S. Bajin (1960—1963) i Z. Verežan, akušerka (od 1963—1976).

U gradu, krajem 1961. god. u okviru Pokrajinskog demonstracionog centra za zdravstvenu zaštitu majke i deteta, u ul. Zmaj Ognjena Vuka počeo je da radi Dispanzer za žene u kome rade u popodnevним časovima doc. dr B. Beriće i dr D. N. Popović.

Od značaja je navesti da je od školske 1963/64 počeo sa radom, u okviru postojećeg Školskog medicinskog centra u Novom Sadu i četvorogodišnji Odeljenje za medicinske sestre-akušerskog smera, čime je ponovo, posle više od jedne decenije, počelo školovanje srednje-medicinskog akušerskog kadra u Novom Sadu, koje je prestalo ukidanjem Škole za babice u Novom Sadu 1951. god.

Odeljenje je u to vreme bilo i nastavna baza, na kome je specijalizirao znatan broj lekara, gde je obavljao i obavezni lekarski staž i gde se u datim uslovima izrazito kvalitetno radila bolnička ginekologija i akušerstvo. Odeljenje je moralo da se proširi i dobije bolje uslove za rad, da bi taj, već postojeći kvalitet stručnog, određenog nastavnog i izvesnog naučnog rada, mogao da dobije i određeni a kroz to i veće dimenzije i povoljnije uslove i oblike. Osnivanje Medicinskog fakulteta bio je ogroman podsticaj, izazov i obaveza za rad na svim tim prostorima za čitavu zdravstvenu službu Novog Sada, pogotovo za odeljenja i druge institucije tadašnje Glavne pokrajinske bolnice. U želji i jasnoj nameri da se pravac razvoja i dalje usmeri prema radnom kliničkom, nastavnom i naučnom radu i u bolnici i u njenim radnim jedinicama, 22. maja 1963. god. dotadanja Glavna Pokrajinska bolnica postala je Klinička bolnica (pod tim imenom je i registrovana 3. jula 1963), a Ginekološko-akušersko odeljenje dobilo je naziv „Klinika za ginekologiju i akušerstvo”. Oktobra 1963. god. ubrzo potom preselila se Klinika iz dotadanih, već pretesnih i nefunkcijskih prostorija, u nove bolje, prostranije prostorije dotadašnjih zgrada Pokrajinske bolnice za tuberkulozu u ul. Branimira Čosića br. 37. Zvanično otvaranje Klinike obavljeno je 24. novembra 1963. god. Od tada Klinika počinje da živi samostalno, osnovana na dugogodišnjim svetlim i pozitivnim tradicijama ranijeg Ginekološko-akušerskog odeljenja bolnice (1909—1963), ali i još na tradicijama i ranijem radu svih onih mnogobrojnih, znanih i neznanih, učenih i nepismenih trudbenika na polju zdravstvene zaštite majki i novorođene dece Novog Sada, koji je počeo pre više od tri stoleća na tlu našeg grada, rušenog, spaljivanog, pljačkanog, ponovo podignutog i građenog, zaista uvek novog, ali isto tako i starog Novog Sada, u kome se sećanja na svetlu i čistu prošlost i pozitivne tradicije, ugrađuju u temelje za još lepšu budućnost. Ogroman napredak napravljen i na ovom području velikim trodecenijskim korakom unapred, posle Oslobođenja 1944., god. u slobodi, naporom, radom i podrškom svih

stanovnika ovoga lepog grada sa obe obale Dunava, učiniće da on bude u budućnosti još značajniji stručni, edukacijski i naučni centar za područje akušerstva i ginekologije naše Vojvodine.

LITERATURA

- ¹ Bazala V., Acta hist. med. pharm. vet., I, 2, 1962. — ² Bazala V., Acta hist. med. pharm. vet., I, 1, 1961. — ³ Bazala V., Acta hist. med. pharm. vet., I, 2, 1961. — ⁴ Berić B., Miškov D., Medicinski pregled, 5-6, XXXIV, 1981. — ⁵ Berić B., Mirković Z., *Miladin Veličković-Svinjarev (1877-1929)*, lekar i pisac. Zbornik radova, NDZIZKJ, Novi Sad, 1968, 287. — ⁶ Berić B., *Aleksandar Sosberger, prvi šef akušerskog odeljenja bolnice u Novom Sadu (1873-1944)*. Zbornik radova, V naučni sastanak NDZIZKJ, Sekcija za Vojvodinu, Novi Sad, 1973, 95. — ⁷ Berić B., Lendjel E., Medicinski pregled, 5-6, 1975, 257. — ⁸ Berić B. i sar., Zbornik radova, Prvi kongres istoričara medicine Podunavskih zemalja, Novi Sad, 1975, 417. — ⁹ Berić B., Berić M., Medicinski pregled, 5-6, 1978, 241. — ¹⁰ Berić B., Medicinski pregled, 7-8, 1977. — ¹¹ Berić B., Cvejić Đ., i sar., Acta hist. med. pharm. vet., VI, 2, 1976, 87. — ¹² Bikicki M., Kačanski A., *Bibliografija novosadske štampe 1918-1924*. Novi Sad, 1977. — ¹³ Borovszky S., *Bács-Bodroghvármegye*, I-II, Budapest 1909. — ¹⁴ Budimski J., *Nedovoljno poznati podaci o publikacijama štamparije Emanuela Jankovića od 1798. god.* Godišnjak biblioteke Matice Srpske, 1977. — ¹⁵ Dudás Gy., *Bács-Bodrogh Vármegye Egyetemese Monográfiája*. Zombor. — ¹⁶ Ejduhelji M., *Istorija Novog Sada*. Novi Sad, 1824. — ¹⁷ Grmek M. D., *Starine*, knj. 43, JAZU Zagreb, 1951. — ¹⁸ Grmek M. D., Acta hist. med. pharm. vet., 10, 2, 1970. — ¹⁹ „Javor” i „Zastava” iz 1878, 1879, 1880, 1881, 1882, 1883, 1884, 1885, 1886 (beleške iz medicine o zdravlju, o lekarima i bobicama). — ²⁰ Jeremić R., Glasnik istoriskog društva, Novi Sad, XVIII, 3-4, 1940. — ²¹ Jeremić R., Glasnik istoriskog društva, Novi Sad, V, 1932. — ²² Jeremić R., *Zdravstvene prilike u Jugoslovenskim zemljama do kraja XIX veka*. Zagreb, 1935. — ²³ Jeremić R., *Bibliografija srpske zdravstvene književnosti*. SLD, Beograd, 1974. — ²⁴ Jeremić R., *Miscelanea* 2, 1938. — ²⁵ Jeremić R., *Miscellanea* 3, 1940. — ²⁶ Jeremić R., Glasnik istoriskog društva, Novi Sad, XIII, 3-4, 1940. — ²⁷ *Katalog iz knjižare Emanuela Jankovića u Novom Sadu 1790.* („Bücher, Kupferstiche, Musicalien, Facher”). — ²⁸ *Medicinski godišnjak Kraljevine Jugoslavije*, 1933. — ²⁹ Miškov D., Acta hist. med. pharm. vet., 1979, XIX 1-2. — ³⁰ Miškov D. i sar., *Medicinske publikacije na teritoriji današnje Vojvodine i Novog Sada* (u štampi). — ³¹ Nenadović L., *Ženske bolesti i njihova suština i uzroci i lečenje prirodnim sredstvima*. Novi Sad, 1912. — ³² Novi Sad (monografija) Matica Srpska 1963. — ³³ *Osnovna pravila opšte bolnice sl. kr. varoši Ujvideka*. Stamparija braće Popovića, 1906. — ³⁴ Ognjanović A., *Novosadske narodne osnovne škole i njihovi učitelji 1703-1940*. Matica Srpska, 1964. — ³⁵ Ognjanović I., *Abukazem, Letopis Matice Srpske*, 141, 1, 1885. — ³⁶ Popović D., *Istorija Srba u Vojvodini*. Matica Srpska, 1957. — ³⁷ Popov K., Zbornik radova XIX naučnog sastanka NDZIZKJ, Novi Sad, 33, 1968. — ³⁸ Rajković Đ., *Letopis Matice Srpske*, Novi Sad, 138, 1884. — ³⁹ Rajković Đ., *Iz prošlosti Novog Sada*. „Javor”, 1878 i 1879. — ⁴⁰ Rajković Fj., *Stari srpski lekari*. Glas istine, 1884. — ⁴¹ *Spomenica 20 godina Medicinskog fakulteta u Novom Sadu*, 1980. — ⁴² Stajić V., *Grada za kulturnu istoriju Novog Sada*. Izdanje Matice Srpske, 1951. — ⁴³ Stajić V., *Grada za političku istoriju Novog Sada*. Matica Srpska, 1951. — ⁴⁴ Stajić V., *Novosadske biografije*, knj. I-VI, Novi Sad, I (1936), II (1937), III (1938), IV (1939), V (1940), VI (Matica Srpska, 1956). — ⁴⁵ Szinnyei J., *Magyar irók élete és munkái. A Magyar Tudományos Akadémia megbízásából írta Szinnyei József*, I-XIV kötetig, Budapest (1891-1914), Hornyánsky V.

Berislav BERIĆ, Dušan MIŠKOV

A HISTORICAL SURVEY OF THE DEVELOPMENT OF OBSTETRICS AND GYNECOLOGY IN NOVI SAD (1748-1963)

The history of the development of the obstetrics and gynecology in Novi Sad in the past 250 years is reported in this survey. This period covers the time from the appearance of the first midwife in Novi Sad in 1748 till the foundation of the University Teaching Department for Obstetrics and Gynecology in 1963. The first physician in Novi Sad was registered in 1720, the first hospital was founded in 1730, the first pharmacy in 1740 and the first midwife in the town was registered in 1749. The first masters of obstetrics (surgeons but not doctor of medicine) were registered in 1837. The first doctor of medicine with the degree „master of obstetrics” in Novi Sad was registered in 1841. The first Department for Obstetrics and Gynecology in the General Hospital in Novi Sad was founded in 1909 and the School for Midwives in 1945. The Medical Faculty of the University was founded in 1960 and its Department for Obstetrics and Gynecology in 1963.

(Rad je Uredništvo primilo 20. XI 1982. god.)